

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՆՐԱԶ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ ԵՎ ԳԱԳԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 404 ՆՈՒՎԱԾԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՎ 407 ՆՈՒՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

30 հունվարի 2007թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարոյությունյանի /նախագահող/, Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի /զեկուցող/, Ն. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմող քաղաքացիներ Ն. Վարդանյանի, Գ. Սարգսյանի եւ պատրասխանող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1 կետի, 101 հոդվածի 6 կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Նրաչ Վարդանյանի եւ Գագիկ Սարգսյանի դիմումների հիման վրա՝ ՆՏ քրեական դատարանի օրենսգրքի 404 հոդվածի 3-րդ կետի եւ 407 հոդվածի 3-րդ մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Սահմանադրական դատարանը, նկատի ունենալով, որ քաղաքացիներ Ն. Վարդանյանի եւ Գ. Սարգսյանի դիմումների հիման վրա քննության ընդունված գործերը վերաբերում են նույն հարցին, որոշել է դրանք միավորել եւ քննել դատարանի նույն նիստում:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Ն. Վարդանյանի եւ Գ. Սարգսյանի դիմումներն են սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, կողմերի բացաբրությունները, ՆՏ վճռաբեկ դաբարանի ներկայացուցիչ Ա. Մկրտչյանի պարզաբանումները, հերա-գոբելով ՆՏ քրեական դաբարավարության օրենսգրքի 404 եւ 407 հողվածները, գործում առկա փաստաթղթերը, Նայաստանի Նանրապեբության սահմանադրական դաբարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Նայաստանի Նանրապեբության քրեական դաբարավարության օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998թ. սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

ՆՏ քրեական դաբարավարության օրենսգրքի 404 հողվածը վերնագրված է. «Վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձինք»: Մինչեւ 01.06.2006թ. փոփոխությունները գործած՝ այդ հողվածի 3-րդ կեբում ամրագրված է եղել, որ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեն՝ վերաքննիչ դաբարանի օրինական ուժի մեջ չմտած դաբարավճիռների եւ որոշումների դեմ՝ ամբաստանյալը, արդարացվածը, նրանց պաշտպանները եւ օրինական ներկայացուցիչները, մեղադրողը, Գուժողը եւ նրա ներկայացուցիչը, ինչպես նաեւ քաղաքացիական հայցվորը, քաղաքացիական պարասխանողը կամ նրանց ներկայացուցիչները՝ քաղաքացիական հայցի մասով: Մեղադրողը չի կարող բողոքարկել դաբարավճիռը կամ որոշումը քաղաքացիական հայցի մասով: Նշված հողվածի 3-րդ կեբը՝ 01.06.2006թ. ընդունված նոր խմբագրությամբ, սահմանում է, որ առաջին արյանի դաբարանի օրինական ուժի մեջ մտած, ինչպես նաեւ վերաքննիչ դաբարանի դաբարավճիռների եւ որոշումների դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեն ամբաստանյալը, արդարացվածը, դաբարավարյալը, նրանց պաշտպանները եւ օրինական ներկայացուցիչները, մեղադրողը, Գուժողը եւ նրա ներկայացուցիչը, ինչպես նաեւ քաղաքացիական հայցվորը, քաղաքացիական պարասխանողը կամ նրանց ներկայացուցիչները՝ քաղաքացիական հայցի մասով: Մեղադրողը չի կարող բողոքարկել դաբարավճիռը կամ որոշումը քաղաքացիական հայցի մասով:

2. ՆՏ քրեական դաբարավարության օրենսգրքի 407 հողվածի 3-րդ մասում ամրագրված է. «Այն դեպքում, երբ վճռաբեկ բողոքը...բերել է այն անձը, ով չունեբ այդ իրավունքը, կամ բողոքը ժամկեբանց է, վճռաբեկ դաբարանի որոշմամբ այն թողնվում է առանց քննության»:

3. Ըստ դիմողների՝ իրենց նկարմամբ կիրառված քրեական դաբարավարության օրենսգրքի 404 հողվածի 3-րդ կեբի եւ 407 հողվածի 3-րդ մասի նորմերը հակասում են ՆՏ Սահմանադրության 3, 14, 14.1., 18, 19, 20 հողվածներին, 91 հողվածի 1-ին, 92 հողվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերին, քանի որ վճռաբեկ դաբարանը վճռաբեկ բողոքներն առանց քննության թողնելով, խախտել է դաբարական պաշտպանության՝ արդարության բոլոր

պահանջների պահպանմամբ, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իրենց գործերի հրապարակային քննության իրավունքը, այսինքն՝ գրկվել են իրենց իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունից:

Ն. Վարդանյանի՝ իրավասու մարմիններին ուղղված բողոքի էությունը կայանում է նրանում, որ մինչեւ 2004թ. հունվարի 16-ն ինքն աշխատել է «Արմենպել» 32 հեռախոսահաղորդակցման բաշխիչ ցանցում, սակայն 13.01.2004թ. աշխատանքից ազատվելու մասին իր անունից կեղծ դիմում է գրվել եւ 16.01.2004թ. իրեն ազատել են աշխատանքից, բացի դրանից, իրեն անհիմն կերպով դատապարտել են խուլիգանության համար: Նա, դիմելով ՏՏ գլխավոր դատախազին, խնդրել է պարզել, թե ով է գրել դիմումն ու կեղծել իր ստորագրությունը եւ այդ առնչությամբ հարուցել քրեական գործ:

27.05.2005թ. նախաքննության մարմնի կողմից որոշում է կայացվել Ն. Վարդանյանի ստորագրությունը կեղծելու վերաբերյալ քրեական գործի հարուցումը մերժելու եւ քրեական հետապնդում չիրականացնելու վերաբերյալ՝ հանցակազմի բացակայության պարճառով: Նշված որոշման մասին 08.06.2005թ. գրությամբ տեղյակ է պահվել Ն. Վարդանյանը:

Ն. Վարդանյանը 17.02.2006թ. քննիչի կողմից իր ստորագրությունը կեղծելու փաստով քրեական գործ չհարուցելու որոշման դեմ բողոք է բերել ՏՏ քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարան, որի հիման վրա դատարանը 21.02.2006թ. Ն. Վարդանյանի բողոքը թողել է առանց քննության՝ ժամկետանց լինելու պարճառաբանությամբ:

Գործում եղած նյութերով հիմնավորված է նաեւ, որ Գ. Սարգսյանը բազմիցս դիմել է ՏՏ գլխավոր դատախազին՝ քրեական գործ հարուցել Երևանի քաղաքապետարանի կառուցապարման ծրագրերի իրականացման գրասենյակի, ԴԱՏԿ-ի եւ ՆԳ աշխատակիցների նկատմամբ, հայտնելով, որ վերջիններս դեռ դատաքննությունը չավարտված, առանց իր գիտության ներխուժել են իր սեփական բնակարան եւ փնտրինել իր գույքը:

ՏՏ գլխավոր դատախազությունը 16.03.2006թ. գրությամբ տեղեկացրել է Գ. Սարգսյանին, որ ՏՏ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն իր իրավունքների պաշտպանության համար կարող է դիմել դատարան:

Գ. Սարգսյանը 20.04.2006թ. դիմել է վերաքննիչ դատարան՝ խնդրելով դատախազության կողմից իրեն ուղղված գրությունը «... դիտել որպես նյութերով քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշում եւ այն վերացնել անհիմն լինելու պարճառաբանությամբ»:

Վերաքննիչ դատարանը 03.05.2006թ. Գ. Սարգսյանի բողոքը թողել է առանց քննության՝ պարճառաբանելով, որ ՏՏ դատախազության գրությունը համաձայն ՏՏ

քրեական դատավարության օրենսգրքի 290 հոդվածի՝ կարող է բողոքարկվել վարույթն իրականացնող մարմնի գործելու վայրի դատարան եւ ոչ թե վերաքննիչ դատարան, ինչը հիմք է բողոքն առանց քննության թողնելու համար (դատավորը որոշումը կայացրել է միանձնյա):

Վերաքննիչ դատարանի կողմից Ն. Վարդանյանի եւ Գ. Սարգսյանի նկատմամբ կայացված որոշումների դեմ բերված բողոքները ՆՏ վճռաբեկ դատարանը թողել է առանց քննության՝ պարճառաբանելով, որ Ն. Վարդանյանը ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն վճռաբեկ բողոք բերող սուբյեկտ չէ, իսկ Գ. Սարգսյանի դեպքում՝ վճռաբեկ դատարանը պարճառաբանել է, որ «Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի համաձայն՝ վճռաբեկ դատարանը հանդիսանում է Նայասպանի Նանրապետության բարձրագույն դատական արյանը եւ կոչված է ապահովելու օրենքի միապետակ կիրառությունը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից: Այդ պայմաններում օրինական ուժի մեջ չմտնող մինչդատական վարույթի ցանկացած որոշման բողոքարկումը բարձրագույն արյան չի բխում նրա սահմանադրական կարգավիճակից: Բացառիկ դեպքերում նման բողոքները վճռաբեկ դատարանի քննարկման առարկա կարող են դառնալ, եթե այդ հարցն ունի սկզբունքային նշանակություն դատական պրակտիկայի համար»:

4. Պատասխանող կողմն առարկելով դիմողների փաստարկների դեմ, գրնում է, որ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմերը համապատասխանում են ՆՏ Սահմանադրությանը: Պատասխանողը գրնում է, որ ՆՏ վերաքննիչ դատարանում գործը քննելու ժամանակ (2006 թ. փետրվարի 21-ին) ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 185 հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված էր հետելայալը. «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը կարող է բողոքարկվել վերադաս դատախազին կամ վերաքննիչ դատարան»: Մեջբերված դրույթը բողոքարկման ժամկետային սահմանափակում չի բովանդակել: Վերոգրյալից բխում է, որ դատական կարգով քննիչի՝ նյութերով քրեական գործի հարուցելը մերժելու մասին որոշումը բողոքարկելու համար ՆՏ քր. դատ. օր.-ով սահմանափակումներ չեն եղել:

ՆՏ վճռաբեկ դատարանի քրեական եւ զինվորական գործերով պալատը 2006թ. ապրիլի 7-ի որոշման պարճառաբանական մասում հղում կատարելով ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 404 հոդվածի 3-րդ կետին՝ նշել է, որ օրենսդիրը սահմանել է վերաքննիչ դատարանի որոշումների դեմ վճռաբեկ բողոք բերող սուբյեկտների սպառիչ ցանկը: Ն. Վարդանյանը նշված սուբյեկտներից որեւէ մեկի դատավարական վիճակ ձեռք չի բերել, հետեւաբար, ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 407 հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն իրավունք չունի բողոքարկել վերաքննիչ դատարանի օրինական ուժի մեջ չմտնող որոշումը: Այդ հիմքով վճռաբեկ դատարանը, ղեկավարվելով ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 404 հոդվածի 3-րդ կետով, Ն. Վարդանյանի 2006թ.

մարտի 24-ի վճռաբեկ բողոքը թողել է առանց քննության: Նշվածից, ըստ պարասխանողի, կարելի է փաստել, որ Ն. Վարդանյանի գործով վերաքննիչ դատարանի վճիռը համարվել է վերջնական եւ բողոքարկման ոչ ենթակա:

ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 404 հոդվածի 3-րդ կետի եւ 407 հոդվածի 3-րդ մասի նորմերը Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու գործի քննության ընթացքում անհրաժեշտ է, ըստ պարասխանողի, հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 185 հոդվածի 3-րդ մասը 2006թ. մայիսի 25-ի ՆՕ-91-Ն օրենքով փոփոխվել է շարադրվել է հետեւյալ խմբագրությամբ. «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը կարող է բողոքարկվել սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով»: Այդ կարգը սահմանված է ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 278 եւ 290 հոդվածներով:

Գ. Սարգսյանի գործի ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ ՆՏ վերաքննիչ դատարանն իր՝ 03.05.2006թ. որոշմամբ վերաքննիչ բողոքը թողել է առանց քննության՝ պարճառաբանելով, որ ՆՏ գլխավոր դատախազության գրությունը ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 290 հոդվածի համաձայն կարող է բողոքարկվել վարույթն իրականացնող մարմնի գրնվելու վայրի դատարան եւ ոչ թե վերաքննիչ դատարան, ինչը հիմք է բերված վերաքննիչ բողոքն առանց քննության թողնելու համար: Ըստ պարասխանողի՝ Գ. Սարգսյանը չի օգտվել ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 290 հոդվածում նախատեսված բողոքարկման կարգից:

5. Գործի նյութերի վերլուծությունը վկայում է, որ.

ՆՏ վճռաբեկ դատարանն իր 07.04.2006թ. եւ 06.06.2006թ. որոշումներով բողոքները թողել է առանց քննության: Ն. Վարդանյանի վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու որոշումը հիմնավորվել է ՆՏ քր. դատ. օր.-ի 407 հոդվածի 3-րդ մասով, այսինքն՝ Ն. Վարդանյանը չի հանդիսանում վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձ: Գ. Սարգսյանի վճռաբեկ բողոքը թողել է առանց քննության՝ պարճառաբանելով, որ «... օրինական ուժի մեջ չմտած մինչդարական վարույթի ցանկացած որոշման բողոքարկումը բարձրագույն աստիճանի, չի բխում նրա սահմանադրական կարգավիճակից: Բացառիկ դեպքերում նման բողոքները վճռաբեկ դատարանի քննարկման առարկա կարող են դառնալ, եթե այդ հարցն ունի սկզբունքային նշանակություն դատարանի պրակտիկայի համար»:

Առաջնորդվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 19 հոդվածի պահանջներով՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՏ քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը Սահմանադրությամբ եւ օրենքով լիազորված չլինելով մեկ դատավորի կազմով կայացնելու որոշում բողոքն առանց քննության թողնելու վերաբերյալ, 03.05.2006թ. կայացրել է նման որոշում: Մյուս կողմից, այդ պահին գործել է ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 185 հոդվածի այն դրույթը, համաձայն

որի՝ «Քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը կարող է բողոքարկվել վերահաս դատախազին կամ վերաքննիչ դատարան»: Տվյալ դեպքում բողոքը ներկայացնելու համար օրենքով ժամկետային որևէ սահմանափակում չի նախատեսվել, որը փաստեց նաև պարասխանող կողմը: Լիազորված չլինելով գնահատելու ընդհանուր իրավասության դատարանի ակտերի սահմանադրականությունը, միաժամանակ կոչված լինելով ապահովելու ՏՏ իրավակարգում Սահմանադրության գերակայությունը եւ անմիջական գործողությունը, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ հարցն ուղղակիորեն առնչվում է մարդկանց սահմանադրական իրավունքների ապահովմանն ու պաշտպանությանը, միայն դատական սխալի հաղթահարման եւ գործի հանգամանքների համակողմանի քննության արդյունքում է հնարավոր ստեղծել անհրաժեշտ արդարադատական նախադեպ եւ երաշխավորել Սահմանադրության 1, 3, 5, 6, 14 եւ մի շարք այլ հոդվածների պահանջների հետեւողական կատարումը:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ սույն գործի շրջանակներում ուշադրություն է հրավիրում իր այն իրավական դիրքորոշումների վրա, որոնք արտահայտվել են դատարանի 18 հոկտեմբերի 2006թ. ՍԴՈ-652 որոշման պարճառաբանական մասում եւ վերաբերում են ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 290 հոդվածի սահմանադրականության գնահատմանը:

6. Ըստ ՏՏ քր. դատ. օր.-ի 404 հոդվածի 3-րդ կետի՝ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեն առաջին աստիճանի դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտնող, ինչպես նաև վերաքննիչ դատարանի դատավճիռների եւ որոշումների դեմ՝ ամբաստանյալը, արդարացվածը, դատապարտյալը, նրանց պաշտպանները եւ օրինական ներկայացուցիչները, մեղադրողը, փոփոխող եւ նրանց ներկայացուցիչները, ինչպես նաև քաղաքացիական հայցվորը կամ նրանց ներկայացուցիչները՝ քաղաքացիական հայցի մասով: Փաստորեն, օրենքի փոխյալ նորմով վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք է վերապահվել քրեական դատավարության բոլոր մասնակիցներին: Նման իրավունքով օժտված չեն «այլ անձինք», քանի որ խոսքը վերաբերում է առաջին աստիճանի դատարանի, վերաքննիչ դատարանի այն դատավճիռների եւ վերջինիս այն որոշումների բողոքարկմանը, որոնցով կատարվել է դատաքննություն եւ գործերին փոխվել է վերջնական լուծում:

Մինչդեռ քրեական դատավարությունը բաղկացած է մի քանի փուլերից՝ հետաքննություն, նախաքննություն եւ այլն, որոնցով վարույթն իրականացնող մարմինները փարբեր են, եւ դատարանը քրեական գործն իր վարույթ է ընդունում միայն դատաքննության փուլում: Դատավարական մյուս փուլերի, մասնավորապես՝ մինչդատական վարույթի նկատմամբ, օրենսդիրը սահմանել է դատական վերահսկողության առանձնակի

կարգ, որը բխում է այդ հարաբերություններում անձի իրավական կարգավիճակի առանձնահատկություններից:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ գտնում է, որ քննության առարկա գործով դիմողների դատական պաշտպանության իրավունքի չապահովման պատճառը ոչ թե ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 3-րդ կետի եւ 407 հոդվածի 3-րդ մասի սահմանադրականության խնդրով է պայմանավորված, այլ իրավակիրառական պրակտիկայի արդյունք է, ուստի նպատակահարմար է համարում սույն գործով որոշման պատճառաբանական մասի վրա հրավիրել ՆՏ գլխավոր դատախազության, ՆՏ դատարանների նախագահների խորհրդի ուշադրությունը՝ դիմող կողմերի սահմանադրական իրավունքի օրենքով սահմանված կարգով իրացումն ապահովելու նպատակով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայաստանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. Նայաստանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 404 հոդվածի 3-րդ կետը եւ 407 հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում են Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹ-ՅՈՒՆՅԱՆ